

KIS JÓZSEF

Az Egyesült Nemzetek Lapja – avagy hogyan látták a „Fehér Partizánok” a világot?

Bevezetés

A különböző nevek alatt futó, de többnyire „Fehér Partizánok”-ként ismert szervezkedés 1951-től készített röpcédulákat. Illegális kiadványaikat 200-500 példányban készítették, és utcai szórás, illetve postai úton szerte az országban terjesztették. Az első évben többnyire csupán felhívás jellegű röplapokat terjesztettek. Első vezetőjük, Binder Oszkár ötlete nyomán ezen röpcédulák egy részének a címe valamelyik Petőfi Sándor-versre utalt (*Talpra magyar, Feltámadott a tenger*), míg a többi címében is felhívás volt, amelyekben a társadalom különböző rétegeit szólították fel a kommunistákkal való szakításra, valamint a Fehér Partizánokhoz való csatlakozásra.

Később röplapjaik megjelenése „professzionizálódott”. 1952 márciusa és 1954 szeptembere között *Egyesült Nemzetek Lapja* címmel jelentettek meg szamizdat folyóiratot. A két-három havonta készülő, összesen kilenc számot megélt lap szabályos szerkesztőbizottsággal nem rendelkezett. A cikkek túlnyomó részét vezetőjük, Fiala József írta, a szervezkedés más tagjai önkéntesen vagy felkérésre publikáltak egy-egy írást. A szerzők természetesen cikkeiket név nélkül jelentették meg, szerzőségükről csupán a későbbi kihallgatási jegyzőkönyvekből, illetve a fogdaügynöki jelentésekből tudhatunk.

Fiala cikkeihez gyakran merített a Szabad Európa és az Amerika Hangja rádiók adásaiból, a szervezkedés tagjainak „hangulatjelentéseiből” és javaslataiból, de indexes, vagyis a kommunisták által betiltott és bezúzásra ítélt könyveket is felhasznált, mint például Szabó Dezső *Az egész látóhatár* és dr. Nagy Sándor káplán *A jövő társadalma az univerzális demokrácia* című kötetét.¹ Fiala számára különösen a Szabad Európa rádió volt fontos, egyik cikkében külön megköszönte nekik munkájukat.²

Fiala József mellett önálló írás vagy írások szerzőiként tűnt fel az 1952-ben elhunyt Binder Oszkár miskolci kereskedő, özvegy Tasnady Antalné miskolci háztartásbeli, Géczi Klára tiszapalkonyai tanítónő, Várhelyi János miskolci nyugalmazott főkönyvelő, dr. Szávay János miskolci orvos, Börcs János budapest-csillaghegyi római katolikus

¹ ÁBTL 3.1.9. V-127612. Fiala József 42. kihallgatása. 1954. december 14.

² ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 273–274. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. március 1.

lelkész és Palkó László budapesti erdőmérnök testvéreivel közösen. Mellettük Tóth Kálmán cserépfalui földműves,³ Hölcz Gáborné miskolci háztartásbeli⁴ és Gacsal Géza egri tanácsi tisztviselő⁵ – volt ÁVH-tiszt – is írt egy-egy cikket, írásaikat azonban Fiala nem találta publikálásra alkalmasnak, ezért azokat csupán alapanyagként használta fel különböző cikkek megírásakor.

Az *Egyesült Nemzetek Lapja* első számát 1952. március 1-i dátummal látták el. A lap fejléce alapján egy demokratikus napilap, bár tudjuk, hogy a napi megjelenést sosem tervezték, kezdetől fogva folyóiratként bocsátották ki illegális sajtótermékeiket. Az *Egyesült Nemzetek Lapjának* első számát VIII. évfolyamként jelölték meg, ami arra mutat, mintha az ország szovjetek általi elfoglalása (1945) óta létezne az újság. A szamizdat első oldalának felső sarkaiban két szöveg állandósult. A bal oldaliban a „Testben ugyan távol, de lelki szemeinkkel mindenütt ott vagyunk” szöveggel Pál apostolnak a korintusiakhoz írt első levelét rosszul⁶ és értelemzavaróan idézve azt kívánták érzékeltetni, hogy az olvasóval egy közösséget alkotnak, és azok számíthatnak rájuk. Jobb oldalt pedig azt írták, hogy a lap németül, „csehszlovákul”, románul, szerbül és albánul⁷ jelenik meg, amivel olyan látszatot keltettek, mintha szervezkedésük egész Kelet-Közép-Európára kiterjedt volna, ami ugyancsak hamis állítás. A lap szerkesztőit az újság végén jelölték meg, eszerint azt a „Fehérpartizán Vezetőség” szerkesztette.⁸

Az *Egyesült Nemzetek Lapjában* megjelent cikkeket két hasábra tördelték, kivétel ez alól az utolsó kettő, amelyeket ismeretlen okból folyó szöveggé közöltek.

A Fehér Partizánoknak a rendszer által fasisztának minősített⁹ röplapjaiból, különösen az *Egyesült Nemzetek Lapja* cikkeiből megismerhető a szervezkedés tagjainak a gondolkodása, társadalmi tapasztalataik, elképzeléseik és céljaik. Fontosságuk abban áll, hogy míg a Rákosi-korszak végén igen sokan nyilatkoztak úgy, hogy a koncepciók perek rehabilitációs eljárásainak megkezdéséig nem tudták, hogy milyen törvénytelenségek történtek az országban, addig a Fehér Partizánok kiadványai rámutatnak arra, hogy a hétköznapi emberek is tisztában voltak a diktatúra valódi természetével. Az alábbiakban a Fehér Partizánok írásait ismertetjük tematikus bontásban.

³ ÁBTL 3.1.9. V-127612. Tóth Kálmán 7. kihallgatása. 1954. október 21.

⁴ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 19. sz. jelentés Fiala József fogdai magatartásáról. Budapest, 1954. november 10.

⁵ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 15. sz. jelentés Fiala József fogdai magatartásáról. Budapest, 1954. november 1.

⁶ Helyesen: „Én, ki testben ugyan távol, de lélekben jelen vagyok köztetek, mint ily jelenvaló már ítéltém e tettes felett.” <https://biblia.szeroczei.hu/bible/me1925/1CO/5> (letöltés: 2022. 05. 05.)

⁷ Az 1953. augusztus 1-i szám fejléce szerint „bulgárul” is megjelent lapuk. HU-MNL-BAZML-XXXV.69. 2/965. ö. e. *Egyesült Nemzetek Lapja*, 1953. augusztus 1.

⁸ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 275-276. *Egyesült Nemzetek Lapja*, 1952. március 1.

⁹ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. Jelentés a „Fehér Partizánok” nevű illegális szervezkedés ügyében. 1954. november 26.

A Fehér Partizánok világképe

Kommunista ideológia és a szovjet rendszer jellemzése

A Fehér Partizánok elvi és tapasztalati okoknál fogva utasították el a kommunista ideológiát és a rendszert, amelyet XX. századi falanszternek¹⁰ tartottak.¹¹ A kommunizmussal kapcsolatos nézeteit Fiala József *Az emberiség világbékéje vagy a kommunizmus békeszólamai* című cikkében fejtette ki a legrészletesebben. Helyenként kissé zavaros cikkében Fiala úgy vélte, hogy a kommunista álmom egy lehetetlen „ideál”. Szerinte a kommunizmus lehet pillanatnyi átmenet egy széles körű kapitalizmusból egy tágabb körű kapitalizmusba vagy egy kapitalista demokráciából egy szociális demokráciába, de nem lehet élő valóság. A kommunista ideológia szerinte nem emberi, hanem „homonkulusz-rendszer, retora szisztéma”, amely elpusztítja az emberi természet ősforrásait, azokat az ösztönöket, melyek az emberiséget a jobb felé, az új alkotások irányába vezérlik. A kommunizmus szerinte uniformizálja az embereket, amellyel épp azokat a „termőrétegeket” pusztítja el, amelyekből a nagy álmok, a szépség és a tudás gazdag sejtései születnek. A kommunizmus számára az ember egy pontosan meghatározott matematikai jegy, melyet előre kiszámított műveletekkel lehet tetszőlegesen képletekké alakítani, és nem élő valóság. Ezzel magyarázza a kommunista rendszer kettősségét is. Míg az ideológia szólamai békét hirdetnek, gyakorlati eszközeik a csalás, rablás, az egyedek és a családok tönkretétele, a munkások, a parasztok és a szellemi dolgozók kiszigerelése. A kommunizmus célja szerinte az, hogy az egész világból kiűzzék az igazság és a szabadság gondolatát, s mind az öt világrészt hatalmuk alá hajtsák.¹² Egy másik cikkében a kommunista eszmét „déliabáknak”, „megtévesztő ördögi tanok”-nak minősítette.¹³ Úgy vélte, a „jól hangzó, de a gyakorlatban egészen másképpen festő boldogító kommunizmus” eszméjével csak „szédítették” az embereket.¹⁴ Szerinte ugyanis a kommunisták – akiket „emberbőrbe bújt sátánok”-nak nevez – a munkásokat a marxizmus és paradicsomi kommunizmus jelszavával tévesztették meg, a „Szabadság, egyenlőség, testvériség!” jelszavát alázták meg azzal, hogy ártatlanok vérért piros zászlójukra írták, és a munkásokat testvéreik ellen fordították.¹⁵

A megtévesztést emelte ki Fiala József a *Fekély az univerzális testen* című írásában is a kommunisták legfőbb eszközeként. Úgy vélte, hogy a XX. század magyar társadalmát a kommunizmus eszméje fertőzte meg, amely – mint egy rosszindulatú fekély – megbénítja az életet. Úgy véli, hogy a magukat munkásvezéreknek kinevező

¹⁰ A Madách Imre *Az ember tragédiája* című művében megjelenő falansztert először Alexander Bernát hozta összefüggésbe a kommunizmussal, majd ezen párhuzamba állítás ezt követően vált általánossá. (Turbucz 2021: 135–136., 143.)

¹¹ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 21–22. Egyesült Nemzetek Lapja, 1954. március 1.

¹² ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 346–347. Egyesült Nemzetek Lapja, 1954. szeptember 20.

¹³ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 277–278. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. május 1.

¹⁴ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 280–281. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. május 1.

¹⁵ HU-MNL-BAZML-XXV.21.b. 65/1957. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. október 31.

személyek emberiséget boldogító eszmékről „nyivákolnak”, és közben az ellenkezőjét teszik a hangoztatottaknak. A kommunistákat államkapialistáknak tartja, akiknek mozgatóereje a gyűlölet és eszköze a véres terror, ezért úgy gondolta, hogy nincs más lehetőség, mint egy nem kívánatos „gennygóc” gyökerestől való kiirtása.¹⁶

Szerinte az emberiséget korábban még a történelem során nem fenyegette akkora veszély, mint őket, amikor „fasisztáknál is rosszabb állati beteges ferdehajlamú kommunista cselszövőknek” nemzetek esnek áldozatául.¹⁷

Fiala a szovjet rendszert bolsevista véres terrornak titulálta, amelyben pár százalék uralkodik emberek milliói felett. Egyik írásában külön felhívta a figyelmet arra, hogy ismerik az „oroszlódást”, a kolhozosítást, a „szerencsétlen rabszolgákkal” végrehajtott építkezéseket.¹⁸ Mivel Fiala harcolt a második világháborúban, ezért valamiféle gyakorlati ismeretekkel valóban rendelkezett a szovjet mindennapokról.¹⁹

A magyarországi kommunista rendszer datálása és jellemzése

A Fehér Partizánok vezetője a világpolitikát a jó és a rossz harcaként, „az ördögi gonossággal milliókat kínzó Kelet” és az „Istentől kapott kegyelemmel a szabadságot valóban élő és tiszteletben tartó Nyugat” küzdelmeként fogta fel. Úgy vélte, hogy ez a két erő ütközik meg egymással, aminek elszenvedői „a becsületes milliók”, az elnyomottak és kiszákmányoltak milliói.²⁰ Fiala a nemzetközi politikai eseményekkel kevésbé foglalkozott. Kivételt képezett ez alól Eisenhower amerikai elnök 1953-as megválasztása, akitől azt várta, hogy a segítségükre siessen „élet-halál harcunkban”.²¹ Emellett a berlini felkelés és az egy évvel későbbi berlini konferencia keltette fel a figyelmét. Az 1954. január-februári – a német és osztrák kérdésről szóló – berlini konferenciát pedig egyértelműen a Kelet és a Nyugat összecsapásaként értelmezte, amely során „az elnyomott emberiség” felszabadítása helyett csupán egy következő tárgyalás időpontjában tudtak megállapodni. A konferencia eredménytelenségéért egyértelműen a „gaz Kremlt” tartotta felelősnek.²²

A Fehér Partizánok a kommunista rendszer magyarországi meghonosítását, illetve a szovjetek közép-kelet-európai befolyásának kiépítését következetesen 1945-től számították, a Szovjetuniót pedig „vörös imperialista” hatalomnak vélték, amelynek „karmai között vonaglik fél Európa”.²³ Az 1954. március 1-i – gyászkerettel ellátott – számban Fiala József *Magyarország gyáza 9 éves kommunista járomban* címmel fejtette ki legrészletesebben a nézeteit, de emellett számos alkalommal foglalkoztak a témával. Úgy vélték, hogy a második világháború befejezésekor a jaltai és a potsdami konferencián egyeztek meg

¹⁶ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 26–27. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. november 15.

¹⁷ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 277–278. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. május 1.

¹⁸ Uo.

¹⁹ ÁBTL 3.1.5. O-11961/2. 70. Fiala Józsefnek igazoló bizottsági nyilatkozata. 1945.március 11.

²⁰ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 21–22. Egyesült Nemzetek Lapja, 1954. március 1.

²¹ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 273–274. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. március 1.

²² ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 21–22. Egyesült Nemzetek Lapja, 1954. március 1.

²³ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 275–276. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. március 1.

a keleti és nyugati hatalmak abban, hogy a megszállt országokban biztosítják „az emberi méltóság jogán, szabadságán és annak tiszteletben tartásával” az igazi demokrácia lehetőségét.²⁴ Hangsúlyozták azonban, hogy a szovjetek elvesztették szavahihetőségüket, hiszen az általuk megszállt területeken demokratikus választásokat, a szólás- és a személyes szabadság, valamint az emberi jogok tiszteletben tartását ígérték, ezek azonban csupán megtévesztő „szép frázisok” maradtak.²⁵ A lezajlott választásokat kutyakomédiának²⁶ tartották, és úgy gondolták, hogy hiába rögzítették a magyar alkotmányban a szólás-szabadságot, ha bárki azzal élni kíván, rögtön fasisztának, szabotálónak vagy kuláknak bélyegzik.²⁷ Vissza-visszatérően hangoztatták, hogy a munkásság számára a sztrájkjogot sem biztosítja a rendszer.²⁸ A szabadságjogok biztosítása helyett pedig kényszermunka, internálótáborok, zsúfolt fegyházak és börtönök félmjelzik a rendszer valóságát,²⁹ miközben a „nemzet mártírjai” részben „az országon belül, részben a szovjet határokon túl domborodó sírok alatt, részben a börtönökben és rabszolgatáborokban hullottak, vagy hullanak napról napra az emberi szabadságjogok frázisának jelszava alatt”.³⁰

Véleményük szerint 1945-ben és az azt követő években „a kommunizmus maszlagjával tették szerencsétlenné az egész magyar népet”,³¹ amelynek azóta minden napja „rettegésben, szenvedésben és megpróbáltatásokban telik el”.³² Az ország vezetőit moszkovitáknak, bérenceknek, gazembereknek és kommunista hóhéroknak titulálták,³³ akiket az „orosz szuronyok ültettek a magyar nép nyakára”.³⁴ Az országot a megalázottak és kifosztottak országának tartották,³⁵ amelyben kizsákmányolás és rabszolgasorba süllyesztés folyik.³⁶

A rendszert alapvetően a „Rákosiék hitvány, ördögi aggyal kigondolt és állati vadsággal dúló terrorja”-nak³⁷ tartották, amelyet deportálások, letartóztatások, börtönbevetések, kitelepítések kísérnek. A volt ÁVH-s Gacsal Gézától származó információra alapozva³⁸ egyik röplapjukban arra hívták fel a figyelmet, hogy e téren Péter Gábor vezetésével az ÁVH szovjet, az NKVD-től Budapestre küldött tanácsadókra támaszkodik.³⁹

²⁴ A potsdami konferencián csupán Németország, míg a jaltain a felszabadított Európa demokratikus átalakításáról határoztak. http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/doksi/jaltai_nyilatkozat.html (letöltés: 2022. 12. 20.); http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/doksi/potsdami_kozlemeney.html (letöltés: 2022. 12. 20.)

²⁵ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 275–276. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. március 1.

²⁶ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 277–278. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. május 1.

²⁷ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 273–274. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. március 1.

²⁸ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 21–22. Egyesült Nemzetek Lapja, 1954. március 1.

²⁹ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 275–276. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. március 1.

³⁰ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 21–22. Egyesült Nemzetek Lapja, 1954. március 1.

³¹ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 277–278. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. május 1.

³² ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 273–274. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. március 1.

³³ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 20. Talpra magyar...

³⁴ Uo.

³⁵ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 280–281. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. május 1.

³⁶ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 273–274. Egyesült Nemzetek Lapja, 1954. március 1.

³⁷ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 280–281. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. május 1.

³⁸ ÁBTL 3.1.9. V-127612. Fiala József 10. kihallgatása. 1954. október 25.

³⁹ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 246. Fehérpartizán Bajtársak! kezdetű röplap

A röplapok belpolitikai téren alapvetően három eseményre reagáltak. Elsőként az MDP 1951. február 25-én kezdődő II. kongresszusára, amelyről úgy gondolták, hogy „a magyar munkásság biztos halálát” készíti elő.⁴⁰ A közeledő világháborúra összpontosító és az osztályharc éleződését hangsúlyozó kongresszusra⁴¹ úgy tekintettek, mint amely békefelhívással, a három- és ötéves tervvel készül a háborúra.⁴² Ebben nem tévedett.⁴³

Államfővé választásakor röviden foglalkoztak Dobi Istvánnal is, akit egyértelműen a kommunisták bábjának láttak. Jóval fontosabbnak tartották azonban a Nagy Imre-kormány megalakítását, amire Fiala József hosszan és részletesen reagált. Úgy vélte, hogy a változásra a berlini felkelés miatt került sor, amikor „megingott Moszkva, a XX. század Néroinak véres trónja”. Szerinte a „Nyugaton kitört szabadságkövetelés harckialtása egyesülve a már tapasztalatokban súlyosan gazdag Magyar Nemzet pillanatnyilag passzív magatartásával megremegtették a sátáni Kelet erősen omladozó falait és már érezhető a hatás”.⁴⁴ A Nagy Imre-kormányhoz köthető intézkedések szerinte nem csupán taktikai megfontolásból születtek, de kényszer hatására is. Úgy vélte, ezzel „még nem kezdődött meg egy jobb és emberi élet, csupán enyhült a terror, cserélődtek a terrorlegények, mert az embermilliók véérébe lassan belefulladásnak a diktátorok”. A változásokat kevesellte, szerinte ugyanis az igazán szabad élet megteremtéséhez a „romlott” rendszer teljes felszámolására volt szükség.⁴⁵

A Nagy Imre-kormánytól „pufogó frázisok” helyett „cselekedeteket” várt el, s az Egyesült Nemzetek Lapja 1953. augusztus 1-i számában pontokba szedett követelésekkel fogalmazta meg konkrét elvárásait:

- „1.) Követeljük mindenekelőtt az államvédelmista hatóságok teljes felszámolását a rendőrséggel karöltve,
- 2.) Politikai foglyok, internáltak, deportáltak, hadifoglyok szabadon bocsájtását,
- 3.) A normának, mint olyannak teljes elejtését, élelmiszer és ruházati cikkek árának a jövedelemnek megfelelő lecsökkentését,
- 4.) Szólás- és sajtószabadság, sztrájkjogok a szakszervezetek politikamentes csak munkás érdekeket képviselő működését,
- 5.) A magánvagyon szentsége alapján kisparaszti földek visszajuttatását jogos tulajdonosainak,
- 6.) Teljes vallásszabadságot,
- 7.) Szabad választás megtartása, az Egyesült Nemzetek delegátusainak ellenőrzése alatt és ezzel kapcsolatosan az orosz csapatok teljes kivonása az Ország területéről, valamint a 9 év alatt elszendvedett személyes áldozatokért és anyagi kifosztásért kártérítés Oroszország részéről. Ezeket követeljük!!!”⁴⁶

⁴⁰ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 19. Felhívás a magyar néphez

⁴¹ Izsák 1995: 52.

⁴² ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 19. Felhívás a magyar néphez

⁴³ Gyarmati 2010: 187.

⁴⁴ HU-MNL-BAZML-XXXV. 69. 2/965. ó. e. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. augusztus 1.

⁴⁵ HU-MNL-BAZML-XXXV.69. 2/965. ó. e. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. augusztus 1.

⁴⁶ Uo.

A pontokon túl nyolcadikként a beszolgáltatás eltörlését követelték. Úgy vélték, hogy ha a paraszt szabad termését a piacokon értékesíthetné, azzal az ipari munkásság jutna olcsóbban áruhoz.⁴⁷

Társadalmi és gazdasági kérdések

Társadalmi helyzetkép

A Fehér Partizánok úgy látták, hogy a kommunizmus fennállása óta tengernyi szenvedés érte a társadalom legkülönbözőbb rétegeit. Visszatérően hangsúlyozták, hogy az „ördögi kapitalista rendszert” irányító vezetőknek sosem volt közük a becsületes munkás néphez.⁴⁸ Úgy gondolták, a rendszer a társadalom legkülönbözőbb rétegeit tette rabszolgává, de különösen a munkásságot, amely a rabságát jelentő gyárak és műhelyek egészségtelen levegőjében agyonhajsoltan küzd a mindennapi kenyérért. A parasztságot „kuláknak” bélyegzett, mindenből kifosztott és megalázott „tölgyként” említik, míg az értelmiségieknél azt hangsúlyozták, hogy életlehetőségeik „legelsőbbrendű szükségleteitől” is megfosztották őket.⁴⁹

A Fehér Partizánok írásaikban legtöbbit a munkássággal foglalkoztak. Ennek nyilvánvalóan az volt az egyik oka, hogy a „munkásosztály” volt a politikai rendszer hivatalosan dédelgetett társadalmi rétege, de amiatt is történt, mivel a szervezkedés számos tagja dolgozott kétkezi munkásként. Fiala József cikkeiben sokszor saját magát is munkásként határozta meg, ami nem tekinthető pusztán írói lódításnak, hiszen a bányavidékről származó Fiala fiatalkorában asztalossegédként dolgozott. A munkássággal foglalkozó cikkeiben Tisovszky Mihály nyomdász és Homonnay István vasúti segédtiszt voltak segítségére.⁵⁰

Fialának úgy vélték, hogy a munkaversenyekkel gyötört munkásságnak csupán költelességek maradtak, jogaik (pl. sztrájkjog) már nem. Az agyonhajsolt munkásság egészsége és idegállapota hónapról hónapra romlik, miközben megélhetése is veszélyben van: „A kenyér és a cirkusból már csak a cirkusz maradt.” Közben az asszonyokat hosszú sorokban kényszerítik az utcára, hogy „az összeesésig és fagyásig tartó várakozás után” kaphassanak egy kis kenyéramamizsnát.⁵¹ Hangsúlyozták, hogy kettős mérce valósult meg az ellátás terén, mert míg a nép éhezik, addig a „vörös kapitalistáknak” nincs szükségük sorban állásra.⁵²

Rölapjukon megkérdőjelezték az ország vezetőinek munkás voltát és múltját egyaránt, és kifogásolták, hogy illetéktelenül használják a munkás jelszavakat,⁵³ miközben

⁴⁷ Uo.

⁴⁸ ÁBTL 3.1.5. O-11961/3a. 191. Válassz! kezdetű rölap

⁴⁹ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 273–274. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. március 1.

⁵⁰ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 16. sz. jelentés Fiala József fogdai magatartásáról. Budapest, 1954. november 2.

⁵¹ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 273–274. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. március 1.

⁵² ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 20. Talpra magyar...

⁵³ Uo.

télvíz idején bocsátják el az embereket, amit még a Horthy-rendszer sem tett meg.⁵⁴ Fiala József egyik cikkében külön kitért a sztahanovistákra, de megkülönböztette azokat, „akik két órai munkával lettek azok becsületes munkás ember szorgalmának és kenyérének elárulásával”, és az „öntudatos sztahanovistákat”, akik felépítik a tönkretett és kifosztott országot.⁵⁵

Nőkérdés

A Fehér Partizánok röplapjaikban rendre visszatértek a család és még inkább a nők helyzetének kérdésére. Már egyik első röplapjukban is megfogalmazták, hogy a „kommunizmus a családi életet feldúlja, pokollá teszi; a gyermeket a szülő ellen, férjet a feleség ellen [fordítja], vagy fordítva”.⁵⁶ Különösen a nőkérdés foglalkoztatta őket, a nők helyzete, amit a szervezkedés kijelölt női vezetőjének, Tasnády Antalnénak a cikkei jeleztek.

Tasnády Antalné úgy látta, hogy a nőkérdés a társadalmi berendezkedés igen fontos problémája. Alapvetően konzervatív alapállásból közelítette meg a nők és azon belül a családanyák feladatát. Úgy vélte, hogy elsődleges feladatuk a család összetartása és a gyermekek nevelése, az erkölcsösségre nevelés. Figyelmeztette őket, hogy ha a megélhetés kényszere munkavállalásra is ösztönzi őket, akkor se legyenek „a mai idők besúgóí, rendőr női, minden erkölcsöt félredobó katonanők”, és ne engedjenek az egyenjogúság jelszavának, mert „az ilyen értelemben vett egyenjogúság megfoszt minden erkölcsi törvényeken alapuló jó tulajdonságtól. A szabadjára engedett vágyak és korlátok nélküli szabadság lealacsonyít és állati sorba süllyeszti a nőt”. Tasnádyné szerint a megélhetés kényszere miatt munkát vállaló nők ne váljanak „agyonmodernizált, hidegszívű” idegenekké édesanya helyett.⁵⁷ *Női hivatás* című cikkében tiltakozott azon hivatalos propaganda ellen, amely a nehéziparban dolgozó asszonyokat állította példaképként a nők elé. Úgy vélte, hogy az egyenjogúságnak nem a nehéz fizikai munka vállalásában kell kimerülnie, hiszen a nők teremtésüknél fogva gyengébbek, és a nehéz testi munkák vállalása vagy fizikailag lehetetlen számukra, vagy pedig az egészségük rovására megy. Úgy vélte, egyes munkáknál a férfiak, míg másoknál a nők állják meg jobban a helyüket, ezért a nőknek könnyű vagy pedig adminisztrációs munkát kell adni. Tasnádyné fontosnak tartotta azt is, hogy a tehetségük miatt kiemelkedő nők élete ne szoruljon a családok falai közé, őket az államügyek intézésbe is bele kell vonni.⁵⁸

Orvosok helyzete

Dr. Szávai János diósgyőr-vasgyári főorvos⁵⁹ *Legfőbb érték az ember* címmel az egészségügy, illetve az orvosi társadalom helyzetéről értekezett. Szávay szerint a magyar orvosi kart 1950 óta az államosítással taszították le hivatása magaslatáról. Véleménye szerint erre

⁵⁴ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 346–347. Egyesült Nemzetek Lapja, 1954. szeptember 20.

⁵⁵ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 26–27. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. november 15.

⁵⁶ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 20. Talpra magyar...

⁵⁷ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 280–281. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. május 1.

⁵⁸ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 275–276. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. március 1.

⁵⁹ ÁBTL 3.1.9. V-127612/a. Legfelsőbb Bíróság B.IV.001173/1955-25. sz. ítélete.

azért volt szükség, hogy az orvosok egy kézben és könnyen legyenek irányíthatók, és addig hagyják dolgozni a munkásokat, amíg össze nem esnek. Megemlékezett a hírhedt orvosi repülőbizottságról is, amely az országot járva felülvizsgálta a táppénzre kiírt betegeket, majd állítólagos jogtalan betegjegyre vétel miatt negyven orvost börtönöztek be. Az ily módon megfélemlített körzeti orvosok szerinte felületessé váltak. Az ipari és bányatelepeken dolgozó orvosok az ott dolgozó embertömegeket képtelenek tisztességesen ellátni, miközben folyton arra kell ügyelniük, hogy minél kisebb legyen a táppénzes állományuk. Ennek következtében az azelőtt „oly szép hivatást betöltő” magyar orvosból állandóan rettegő körzeti kezelőorvos vált, aki „soha nem tudja, mitől féljen jobban, névtelen feljelentéstől, vagy egy influenzás járványtól, ami táppénzeseinek számát emeli fel”.⁶⁰

Pedagógusok helyzete

Az oktatásügy és a pedagógusok helyzetéről Géczi Klára írt a *Pedagógusok a viharban* és *A pedagógus helyzete a kommunizmusban* című cikkeiben.⁶¹ Géczi szerint a kommunisták „lélekölésének mérgező hatásait” a pedagógusoknál senki sem látja tisztábban, hiszen munkájuk ellentétben áll a szülők otthoni nevelésével. A rendszer a pedagógusokra háritja a tanuló ifjúság bevonásával rendezett felvonulások és gyűlések szervezését, valamint a vasárnapi foglalkoztatások lebonyolítását és az „erkölcsromboló” színelőadások látogatását. A pedagógusok irányába emiatt a szülők részéről gyűlölködő hangulat alakult ki, amit ő maga is érthetőnek tart,⁶² hiszen álhazaszeretetre és istentelenségre kell tanítaniuk a gyermekeket. Szerinte őszinte beszélgetések helyett már csak a felettesek parancsainak néma végrehajtása maradt. A pedagógusok mindennapi életét emellett a pedagógusok igazi hivatásától távol álló határidős jelentések tömegei teszik ki, a „tapasztalatcsere, melyből már nyilvánosan gúnyt űznek”, a továbbképzések, konzultációk és a vizsgákra készülődés, ami minden időt elrabol. Géczi úgy vélte, hogy mindezt azért van szükség, hogy a nevelők fáradtan, lélek nélkül öljék meg a gyermekek lelkében az igazságot, és neveljék őket a kommunista erkölcsre.⁶³ Szerinte ez a „lélekmérgező munka”, az Isten fogalmának materialista eszmékkel való kiölése már az óvodákban megkezdődik. A pedagógusnak pedig egyetlen vigasza marad, az, hogy a társadalom szenvedése, „az internálótáborok és otthonból kivert családok életének borzalmi minden ideológiai tanításnál mélyebb nyomot hagynak” a fiatalság lelkében.⁶⁴

Gazdasági és pénzügyi kérdések

Röplapjaikban a magyarországi kommunista rendszert rendszerint „vöröskapitalista”, illetve „államkapitalista”⁶⁵ jelzővel illették, ennek okát azonban nem részletezték. A gazdasági és pénzügyi élettel kapcsolatos elképzeléseket az Egyesült Nemzetek Lapjában

⁶⁰ HU-MNL-BAZML-XXV.21.b. 65/1957. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. október 31.

⁶¹ ÁBTL 3.1.9. V-127612. Fiala József kihallgatása. 1954. október 16.

⁶² ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 275–276. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. március 1.

⁶³ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 277–278. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. május 1.

⁶⁴ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 275–276. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. március 1.

⁶⁵ HU-MNL-BAZML-XXXV.69. 2/965. ő. e. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. augusztus 1.

önálló cikkekben Várhelyi János miskolci nyugalmazott főkönyvelő fogalmazta meg. Mellette – különböző írásokban – Fiala József fejtette ki a véleményét. Utóbbi úgy vélte, 1945 óta az országot húszszorosan kifosztották, javai pedig eltűntek „a feneketlen szovjet gyomorban”. Mindezt az imperializmus és a „nemzetközi kalmárság” szelleme megnyilvánulásának tartotta.⁶⁶ Úgy vélték továbbá, hogy a kommunisták tönkretették a bányaipart, a vasipart és a mezőgazdaságot.⁶⁷

Várhelyi János *Pénzügyi helyzetünk 1945 óta* címmel 1953-ban írott cikke szerint a második világháború után a forint bevezetése csak rövid időre hozott némi enyhülést a lakosság számára. Ennek szerinte az is volt az oka, hogy a forint csak egy belső kényszer-fizetésieszköz, melyeknek a vásárlóértékét a kormány kénye-kedve napról napra szabályozza, és nem egy megalapozott, a külföld által elismert fizetési eszköz. Hangsúlyozta, hogy a forintot a vasfüggönyön kívül senki sem fogadja el, amit azzal magyarázott, hogy nincs reális fedezete. Ezzel magyarázta azt is, hogy még a szovjet térség országai sem fogadják el egymás értéktelen pénzegységét, hanem helyette a cse-rekereskedelemhez térnek vissza. Ennek következtében hiába dolgoznak az emberek „szakadásig”, „verejtékkel megszolgált” keresetük minden hónapban kevesebbet ér.⁶⁸ *A Hogyan áll a forint értéke?* című cikke szerint a forint fedezete mindössze „az ország milliósainak kizsákmányolása”, s ennek következtében áll elő az a helyzet, hogy a 60 forintért beszolgáltatott búzából örölt liszt ára 700 forint, míg a barna kenyéré 2.80 forint. Várhelyi úgy vélte, hogy a havi 500-800 forintos átlagbérből⁶⁹ legfeljebb a leg-szükségesebb mindennapi megélhetés biztosítható. A ruházkodás és a kulturális igények kielégítése „már csak álm”. Ezzel párhuzamosan pedig azt életszínvonal folyamatosan süllyed.⁷⁰

Várhelyi János *Hogy van, és hogyan kellene lennie* címmel külön foglalkozott a békekölcsönjegyzéssel, amelynek szerinte az volt a célja, hogy ellensúlyozzák az értékét vesztett forint pusztulását és vele együtt a gazdasági csődöt. Úgy vélte, hogy a békekölcsön helyett kamatozó bankbetétekre volna szükség, amelyek elősegíthetik a gazdasági, ipari és kulturális beruházásokat is. Várhelyi az amerikai példát jelölte meg célként, amelynél konszolidált viszonyok között az ország lakosságának nyugodt, biztos életfeltételek állnak rendelkezésére.⁷¹

Gazdasági téren egyetlen témaspecifikus cikk jelent meg, Palkó László *Rablógazdálkodás orosz módra* címmel foglalkozott az erdőgazdálkodással. Palkó úgy vélte, hogy az évenként megengedett, észszerű gazdálkodásnak megfelelő 1,4 millió köbméter fa helyett közel a duplája, 2,5-3 millió köbméteres fakitermelés folyik, amely

⁶⁶ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 21–22. Egyesült Nemzetek Lapja, 1954. március 1.

⁶⁷ ÁBTL 3.1.5. O-11961/3a. 191. Válassz! kezdetű röplap

⁶⁸ HU-MNL-BAZML-XXV.21.b. 65/1957. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. október 31.

⁶⁹ Az állami szektorban 1952-ban 928, 1953-ban 988 forint volt a havi átlagbér. In: Baló–Lipovecz 1987. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1988-2/magyarorszag-3C8C/gazdasag-3CD7/nominal-es-realber-realjovedelem-3CF4/> (letöltés: 2022. 05. 02.)

⁷⁰ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 277–278. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. május 1.

⁷¹ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 280–281. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. május 1.

rablógazdálkodás amennyiben folytatódik, úgy tíz év múlva nem lesz vágható korú faállománya az országnak.⁷²

A Fehér Partizánok magukról kialakított képe és megfogalmazott céljaik

Első röplapjukon szervezkedésüket még két eltérő névvel jegyezték. Saját magukat Fehér Partizánoknak nevezték, miközben a Szeretet Párt nevében írták alá röpcédulájukat. Ennek az az oka, hogy az általuk remélt rendszerváltozás után mint Szeretet Párt kívántak fellépni és átvenni az ország irányítását.⁷³ Addig azonban az illegalitásra utaló Fehér Partizánok nevet használták, ezért a későbbiek folyamán következetesen ez utóbbi névvel illették magukat. Annak érdekében, hogy a szervezkedés az olvasók számára komoly ellenálló mozgalomnak tűnjön, a cikkek és felhívások jelentős részét „Illegális Fehérpartizán Vezetőség” vagy pedig konkrétan „A fehérpartizánok vezetője N. N. tábornagy” aláírással látták el. Igazi vezetőségről azonban esetükben nem beszélhetünk – mint az az állambiztonsági nyomozati iratokból kiderül –, ezen cikkeket egyszemélyben Fiala József jegyezte.

Ugyancsak a mozgalom komolyságát volt hivatott alátámasztani az, hogy 1952–1953-ban több alkalommal a „milliók által támogatott”⁷⁴ illegalitásban lévő magyar kormánynak aposztrofálták magukat, amely az Egyesült Nemzetek zászlaja alatt vívja élet-halál harcát a diktatúra ellen.⁷⁵ Ezen állítás szintén nélkülözött minden valóságalmot, s csupán jövőbeli terveikre utalt.

Dezinformációs hadviselés

A miskolci székhelyű ellenállók kezdettől fogva dezinformációs háborút folytattak az államhatalom ellen. Szervezkedésüket úgy mutatták be, mint amelynek rengeteg tagja van, és amely a társadalom legszélesebb rétegeire kiterjed. Visszatérő elemként közölték, hogy a Fehér Partizánok sorait munkások, parasztok, rendőrök, katonák, sőt államvédelmisták és minisztériumi alkalmazottak erősítik. Ez nyilvánvalóan egyfajta kommunikációs hadviselés volt részükről, hiszen bár volt rendőrök és katonák tagjai voltak a szervezkedésnek, aktív egy sem, mint ahogy minisztériumi dolgozót sem tömörítettek soraikban. Az Államvédelmi Hatóság terén nem volt teljesen légből kapott a megjegyzésük, hiszen Gacsal Géza személyében egy volt államvédelmi nyomozót, az egri államvédelem vizsgálati alosztályvezetőjét tudhatták maguk között. Bár egyik

⁷² HU-MNL-BAZML-XXV.21.b. 65/1957. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. október 31.

⁷³ ÁBTL 3.1.9. V-127612. Fiala József 12. kihallgatása, 1954. október 27.

⁷⁴ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 273–274. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. március 1.

⁷⁵ HU-MNL-BAZML-XXV.21.b. 65/1957. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. október 31.

újságjukban azt hangsúlyozták, hogy nincs olyan ávón belüli parancs, amiről ne tudnának,⁷⁶ ez ugyancsak nélkülözötte a valóság alapot, hiszen a cikk megjelenése előtt egy évvel Gacsal már leszerelt az állambiztonságtól.⁷⁷

A Fehér Partizánoknak határozott céljuk volt, hogy elbizonytalanítsák a rendszer támogatóit, legyenek azok egyszerű párttagok, sztahanovisták vagy vezető funkcionáriusok.⁷⁸ Ezt a célt szolgálták azon felhívások is, amelyekben arra szólították fel tagjaikat, hogy figyeljék meg vezető funkcióban lévő munkatársaikat, politikai tisztjeiket és általában véve a kommunista vezetőiket, és gyűjtsék össze azok lakáscímeit. Felszólították őket, hogy tagadják meg a „vöröskapitalista kormány” parancsait, mindenki „igyekezzen a kötéltől védeni a saját nyakát és családját, mert azokért a borzalmas szenvedésekért, megkínzásokért, gyilkolásokért, amit ezek a gazember kommunisták, illetve hóhérok elkövettek, rövidesen számolniuk kell”.⁷⁹ A hatás növelése érdekében röpcédulákat és szamizdat kiadványaikat kisebb funkcionáriusoknak és sztahanovistáknak küldték meg. Lakáscímeiket legális napilapokból és folyóiratokból, illetve rádióadásokból gyűjtötték, tehát cikkeikkel kifejezetten a rendszer támogatóit célozták meg.⁸⁰

A rendszer működéséért ugyanis a Fehér Partizánok nemcsak a vezetőket, de a parancsvégrehajtókat is felelősnek tartották, és azzal fenyegetőztek, hogy az elkövetett „szörnyű bűnökért” akár a legkisebb bűnösöknek is felelniük kell.⁸¹ Minden egyes kiadványukban egy hamarosan bekövetkező „nagy leszámolással” riogattak. A „Válassz” kezdetű röplapjuk felütése szerint „Élet és Szabadság”, illetve „Börtön, vagy kötélt” között választhatnak a hatalom szolgálatába álló, „szerencsétlen eszközzé” vált emberek. Ezen röplapjukban ráadásul azzal igyekeztek megfélemlíteni a címzetteket, hogy ha írásuk elolvasása után az ÁVH-n, a rendőrségen vagy a pártnál tennének bejelentést, arról is értesülni fognak, mert megfigyelik őket.⁸² Másik röplapjukban pedig arra figyelmeztettek, hogy „bűnlajstromokat” állítanak össze, amelyek alapján később bekövetkezik a „leszámolás”.⁸³ Arra szólították fel ezért a „megtévedt, elvakított ígéretek, vagy pozícióval félrevezetett” embereket, hogy minden intézkedésüket, lépésüket annak tudatában tegyék, hogy amiatt később felelősségre vonhatják őket.⁸⁴

A megtévesztést és a szervezkedés jelentőségének növelését szolgálta továbbá, hogy Fialák azt állították magukról, hogy beépültek a Minisztertanács tagjai közé, és követik Rákosiék minden lépését.⁸⁵ Több írásukban is hangsúlyozták az ország vezetőivel kapcsolatban, hogy „közöttetek vagyunk és tudunk minden cselekedetéről, ismerjük

⁷⁶ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 280–281. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. május 1.

⁷⁷ ÁBTL 3.1.9. V-127612/a. Hb.II.0039/1955. sz. ítélet Gacsal Géza és társai ügyében.

⁷⁸ ÁBTL 3.1.9. V-127612. Fiala József kihallgatása. 1954. november 5.

⁷⁹ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 19. Felhívás a magyar néphez.

⁸⁰ ÁBTL 3.1.9. V-127612. Fiala József 42. kihallgatása. 1954. december 14.

⁸¹ ÁBTL 3.1.5. O-11961/3a. 191. Válassz! kezdetű röplap.

⁸² Uo.

⁸³ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 280–281. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. május 1.

⁸⁴ HU-MNL-BAZML-XXXV.69. 2/965. ó. e. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. augusztus 1.

⁸⁵ ÁBTL 3. 1. 9. V-127612/1. 19. Felhívás a magyar néphez.

a minisztertanács titkait”.⁸⁶ Nagy Imre 1953-as kormányprogramjának ismertetésével kapcsolatban pedig egyenesen azt állították, hogy a parlament soraiból hallgatták a beszédet: „amidőn elhangzottak a Parlamentben Nagy Imre szavai, amidőn hallgattuk azokat és néztük a második sorba került Rákosi romlottságokat rejtegető gnómságát... Figyeltünk téged Rákosi a Parlament padsorából. Néztük arcjátékokat, és magad elé merülésedet azoknak a pontoknak felolvasásánál, melyeknek papír szerinti teljesítését romlottságotoknál fogva szinte magatok sem hiszitek el.”⁸⁷

Csatlakozás – óvatosság

A Fehér Partizánok kiadványaikban rendre csatlakozásra szólították fel az olvasókat. Ez korántsem tagtoborzási felhívás volt. Céljuk legfeljebb az lehetett, hogy szimpatizánsokat gyűjtsenek, ha úgy tetszik, előre megteremtsék a rendszerváltás „háterszágát”. Minderre jó okuk is volt.

Az 1952. október 1-i számban jelent meg először a lap végén *Emlékezzünk* címmel egy új, állandó szakasz, amelyben a mozgalomból „kidőlt” bátor harcosok emlékének adóztak, akik „a legnagyobbat adták e szent cél érdekében a kommunizmus ellen folytatott harcban”.⁸⁸ A megemlékezésnek később egy hosszabb verziója is készült, amelyben egyértelműen elhunyt Fehér Partizán bajtársaikról írnak.⁸⁹ Bár a többes szám használata nem volt indokolt, ez esetben volt némi valóságalapja a megemlékezésnek, ha ők nem is tudhattak róla. 1951. április-május fordulóján az ÁVH felszámolta a szervezkedés dr. Hargitai Gyula miskolci jogász által vezetett csoportját, s bár a többség „csupán” börtönbüntetést szenvedett, Hargitai a kihallgatások során elszenvedett bántalmazások következtében 1951. május 16-án életét veszítette.⁹⁰ Erről azonban Fialáék nem tudtak, sőt 1953-ban tévesen arról értesültek, hogy Hargitaiékat 3-3 év börtönre ítélték.⁹¹ Az elhunyt Fehér Partizán bajtársakról szóló megemlékezés tehát ismét csak kommunikációs fogásnak tekinthető.

A Fehér Partizánok cikkeikben követőiktől – elvesztett „harcosaikra” utalva – mindenestre önmérsékletet és óvatosságot vártak el, s kérték, hogy tartózkodjanak a megfontolatlan lépésektől vagy könnyelmű kijelentésektől.⁹² Többször felhívták a figyelmet az ÁVH ügynökhálózatának működésére. Híveiket és tagjaikat azzal intették óvatosságra, hogy még a legjobb ismerősöknek sem szabad hinni, mert elképzelhető, hogy épp őket fordították ellenük „presszió” által.⁹³ 1953. március 1-i lapszámukban külön arra kérték szimpatizánsaikat, hogy ne üljenek fel egy provokációknak: „Ne higgyetek senki fiának,

⁸⁶ ÁBTL 3. 1. 9. V-127612/1. 21–22. Egyesült Nemzetek Lapja, 1954. március 1.

⁸⁷ HU-MNL-BAZML-XXXV.69. 2/965. ő. e. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. augusztus 1.

⁸⁸ HU-MNL-BAZML-XXV.21.b. 65/1957. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. október 31.

⁸⁹ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 273–274. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. március 1.

⁹⁰ ÁBTL 3.1.9. V-110206. Jelentés. a „Fehér Partizánok” illegális szervezkedés ügyéről. 1951. július 18.

⁹¹ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 16. sz. jelentés Fiala József fogdai magatartásáról. Budapest, 1954. november 2.

⁹² ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 346–347. Egyesült Nemzetek Lapja, 1954. szeptember 20.

⁹³ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 246. Fehér Partizán Bajtársak...

aki kiadja magát az amerikai-angol nagykövetség alkalmazottjának, vagy ejtőernyősnek, vagy bármily természetű beosztottnak!! Mert kár minden egyes becsületes magyar életért, mely kioltódik eredménytelenül.”⁹⁴ 1953. novemberi számukban kifejezetten passzív rezisztenciára és a legnagyobb óvatosságra szólították fel híveiket, és óvták őket attól, hogy bármiféle megmozdulásban vagy egyéni akcióban vegyenek részt. Fiala – mint N. N. tábornagy – ugyanekkor közölte, hogy csak az általa megadott „jeligére” lehet akcióba lendülni.⁹⁵

„Felszabadulás” és „leszámolás”

Fiala József sem írásaiban, sem szóbeli közlésében nem pontosította, milyen „jeligére” vagy „jelszóra” kell megindítani a felkelést, a „felszabadulás” tervezett folyamatát azonban különböző írásaiban bemutatta. Elképzelései szerint amerikai irányítással Jugoszlávia és Csehszlovákia felől érkeznek csapatok, akikhez a Fehér Partizánok is csatlakoznak.⁹⁶ Fegyveres harcra számítottak, és kizárták a tárgyalás útján való meg egyezés lehetőségét. Több írásukban is úgy vélték, hogy a kommunisták csak időhúzás céljából vennének részt a tárgyalásokon, velük szemben csak „cselekvés” útján érhetnek el eredményeket, „még ha áldozatokba kerül is”.⁹⁷ A küzdelemben számítottak az emigráns magyarokra is. Több kiadványukban hazatérésre szólították fel a nyugaton lévő „testvéreiket”, hogy segítsék őket „élet és halál küzdelmeinkben”.⁹⁸

Egy 1953-as cikkében a felkelés kitöréséről meglehetősen titokzatosan és zavarosan írt: „Az általános sztrájkjal való megmozduláshoz az én szavamra cselekedni a döntő órában! Be nem ugrani semmiféle egyéni megmozdulásnak, csakis az általam megadott jeligére kapcsolódik az R. K. Á. (XXII. M. Vigyázat! mindég inkább csak egy lépést tenni előre, de teljes óvatossággal. Végső győzelemre van szükség. Az Sz. K.K.-t állandóan szemmel tartani és cselekedetüket megjegyezni és munkás áruló irányításukat idejében likvidálni!”⁹⁹

A likvidálás a szamizdatokban szereplő állandó leszámolással való fenyegetőzésre utal. Bár egyes rölapjaikra piros ceruzával kézzel azt írták, hogy „Megkapod a vöröskötél rendet, gazember”,¹⁰⁰ vagyis akasztás lehet a „jutalma” tevékenységéért a címzettnek, a „leszámolást” alapvetően vér nélkül tervezték megvalósítani. Egyik rölapjuk szerint azt tervezték, hogy a különböző fegyveres szervekbe és hivatalokba beépült Fehér Partizánok a parancs elhangzása után előre elkészített névsor alapján fogják el „élve vagy halva, de ha csak lehet élve” a bűnösöket, hogy aztán az igazságszolgáltatás döntsön sorsukról.¹⁰¹ A felelősöket tehát bíróság elé kívánták állítani, s jó előre leszögezték, hogy „nem lehet

⁹⁴ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 273–274. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. március 1.

⁹⁵ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 26–27. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. november 15.

⁹⁶ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 19. Felhívás a magyar néphez.

⁹⁷ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 277–278. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. május 1.

⁹⁸ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 20. Talpra magyar...

⁹⁹ HU-MNL-BAZML-XXXV.69. 2/965. ó. e. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. augusztus 1.

¹⁰⁰ ÁBTL 3.1.5. O-11961/3a. 191. Válassz! kezdetű rölap.

¹⁰¹ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 246. Fehérpartizán Bajtársak! kezdetű rölap.

majd pénzzel és hamis tanúzással fehérre mosni senkit sem”.¹⁰² Fiala Józsefék cikkeik szerint mindazonáltal nagymértékű és „kegyetlen” „leszámolást” terveztek, amely során „minden egyes ártatlanul kioltott emberéletet 10 Rákosi pribék fogja megfizetni”.¹⁰³

Egyesült Európa és demokrácia

A Fehér Partizánok szamizdat kiadványai a „felszabadulás” után időszakra vonatkozóan egy, a nyugati államközösség tagjaként működő keresztény-liberális állam képét vetítik elénk. Az európai integráció híveként csatlakozni kívántak az Európai Tanácshoz. Idealisztikus célként a „szeretet és a béke Egyesült Európája”, az „Egyesült Európai Államok”¹⁰⁴ és az emberi szabadságjogokat biztosító „igazi demokrácia” megteremtését irányozták elő.¹⁰⁵ A demokráciát egy „Isteni igazságon” alapuló demokráciaként képzeltek el, amelynek „tagjai lehetnek fajra, vallásra, nemzetiségre tekintet nélkül mindazok, akik hisznek a szabadság eszméjében, vallják az emberi méltóságot és cselekedeteikben élik az Isteni törvényeket”.¹⁰⁶

Fiala József a lap 1953. novemberi számában megjelent cikke szerint az Egyesült Európa univerzális demokráciáját kívánták megvalósítani az emberi szabadság, az egyenjogúság és a szeretet jegyében. Elképzelése szerint ebben a társadalomban elvtársak helyett jövedelemtársak lesznek, akik „egyenlően tisztességes jogcímek” alapján a tőke, a munka és az ész alapján arányosan részesülnek a jövedelemből. Véleményük szerint ez egy olyan társadalmat eredményez, amelyben általános jólét uralkodik, és ahol privilegizált osztály nélkül lesz biztosított minden réteg számára a társadalmi szolidaritás.¹⁰⁷

Fiala Józseféknek a jövő Magyarországra vonatkozó nézetei részletesebben nem ismertek, azt azonban bizonyosan tudni lehet, hogy milyen politikai rendszerben gondolkodtak. A szervezkedés számos tagja korábban a Magyar Szabadság Párt sorait erősítette, s Fiala a párt utolsó vármegyei titkára volt. Nézeteiket tehát nagyban meghatározta a párt egykori programja, amelynek egyes elemei rendszeresen visszaköszöttek cikkeikben. Sulyok egy keresztény és nemzeti szellemiségen alapuló, a fasizmust és az antiszemitizmust elutasító semleges Magyarországot kívánt megteremteni, amely tiszteletben tartja a demokratikus jogokat. Egyaránt elítélte a „feudális elnyomás visszaállítására” és „az elfajult tőkebefolyás feltámasztására” irányuló kísérleteket, magántulajdonon és kisgazdaságokon alapuló gazdasági rendszer híve volt és támogatta, hogy a munkásság közvetlenül részesüljön az üzemek anyagi eredményeiből.¹⁰⁸ Ugyancsak Sulyok Dezsőtől származik az „egységes Európa” gondolata, úgy vélte, Magyarországnak

¹⁰² ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 248. Felhívás minden becsületes magyar emberhez.

¹⁰³ HU-MNL-BAZML-XXV.21.b. 65/1957. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. október 31.

¹⁰⁴ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 280–281. Egyesült Nemzetek Lapja, 1952. május 1.

¹⁰⁵ Uo.

¹⁰⁶ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 277–278. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. május 1.

¹⁰⁷ ÁBTL 3.1.9. V-127612/1. 26–27. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. november 15.

¹⁰⁸ Az 1945. évi november hó 29-ére összehívott nemzetgyűlés naplója. II. kötet. Athenaeum, Bp. 1948. 335–340.

nem szabad egyetlen nagyhatalomhoz sem csatlakozni, ehelyett negyedik világpolitikai tényezőként egységesen vesz részt az Egyesült Nemzetek Szervezetében.¹⁰⁹

Összegzés

A „Fehér Partizánok” tagjai alapvetően idealisták voltak. 1951 és 1954 között kiadott röplapjaikban és szamizdat folyóiratukban egy sajátságos képet adtak a magyar társadalomról és a Rákosi-rendszerről. Illegális kiadványaik nem hasonlíthatók a Kádár-korszak ellenzéki szamizdataihoz, szerzőik többnyire hétköznapi emberek voltak, és ha rendelkeztek is doktori fokozattal, publicisztikájukban egyáltalán nem törekedtek a tudományos megközelítésre. Írásaikban többnyire véleményüket fogalmazták meg érzéseik és tapasztalataik, egyes esetekben foglalkozási szakterületeik szerint.

A megtorló eljárás során igyekeztek úgy ábrázolni társaságukat, mint amely „az Amerikai Egyesült Államok gyámsága alatt ellenforradalmi szervezkedést hozott létre, amely a Magyar Népköztársaság megdöntésére s a kapitalisták és földesurak hatalmának visszaállítására irányult”, és „fasiszta röplapokat” készített,¹¹⁰ ez azonban csak abban a tekintetben igaz, hogy számítottak az amerikaiak támogatására, és valóban a rendszer felszámolását tűzték ki célul. Illegális sajtótermékeikben ugyanúgy elítélték a fasizmust, mint a kommunizmust, és bár a magánvagyon szentsége alapján követelték a kisparaszti földek visszaadását, nem kívánták a Horthy-rendszert sem visszaállítani. Írásaikból – a Magyar Szabadság Pártjának céljaihoz hasonlóan – nyugatias, egy keresztény alapokon álló nemzeti, a szabadságjogokat maradéktalanul biztosító demokráciára való törekvés képe bontakozik ki.

A néhol kissé zavaros, „véresszájú” cikkeik igazi célja a figyelemfelhívás volt. Ily módon kívántak hírt adni magukról. Közléseikben szervezetükre vonatkozóan sokszor valótlan állításokat fogalmaztak meg. Céljuk ezzel az állambiztonsági szervek félrevezetése volt és az, hogy kommunikációs hadviselés útján gyakoroljanak befolyást a társadalom kommunistákkal együttműködő és a diktatúra miatt szenvedő állampolgáira. Bár rendszeresen fogalmaztak meg felhívásokat a csatlakozásra, egyáltalán nem törekedtek, hogy ilyen módon növeljék taglétszámukat. Igazi céljuk ennél jóval kevesebb, de több is volt egyúttal. Reményt kívántak adni, hogy az elnyomó rendszer nem tart örökké, és hogy hamarosan megkezdődik az igazi „felszabadulás”. Ezen céljukat lapjuk utolsó bekezdésében a következőképp fogalmazták meg: „Magyar Véreim! Legyen ez a lap erősítésetek. Add tovább szenvedő testvérednek, hogy ő is tudja, hogy Érte is küzd a Fehérpartizán Bajtársai!”¹¹¹

¹⁰⁹ Szerencsés 1997. <http://mek.niif.hu/02100/02189/02189.htm#43> (letöltés: 2022. 05. 05.)

¹¹⁰ Északmagyarország 1955. április 13. 2.

¹¹¹ ÁBTL 3.1.9. V-127612/2. 273–274. Egyesült Nemzetek Lapja, 1953. március 1.

A „Fehér Partizánok” idealista elképzeléseik szamizdat formában való publikálásáért súlyos árat fizettek. Nem sokkal utolsó lapszámuk megjelenése (1954. szeptember 20.) után, 1954 októberétől az államvédelem fokozatosan derítette fel és tartóztatta le a szervezet tagságát, majd többségüket különálló perek során ítélték el. Az Egyesült Nemzetek Lapja szerzői közül Fiala Józsefet és Tóth Kálmánt 1955. április 12-én, Gacsal Gézát 1955. július 2-án végezték ki Budapesten. Özv. Tasnády Antalnét 14, dr. Börcs Jánost 12, Palkó Lászlót 10, Hölcz Gábornét és Várhelyi Jánost 8-8, dr. Szávai Jánost 7, míg Géczy Klárát 6 év börtönre ítélték.¹¹²

Felhasznált források

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

3.1.5. Operatív dossziék (O-dossziék)

O-11961: Borsodiak

3.1.9. Vizsgálati dossziék (V-dossziék)

V-110206: Hargitai Gyula, dr.

V-127612: Fiala József és társai

Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára (HU-MNL-BAZML)

XXV.21.b. A Borsod-Abaúj-Zemplén (1983-ig Miskolci) Megyei Bíróság iratai

XXXV.69. Az MDP Borsod-Gömör-Kishont, illetve Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bizottságának iratai

Sajtó

Északmagyarország 1955.

Felhasznált szakirodalom

Az 1945. évi november hó 29-ére összehívott nemzetgyűlés naplója. II. kötet. Athenaeum, Bp. 1948.

Baló György – Lipovecz Iván (szerk.) 1987: Tények Könyve Magyar és Nemzetközi Almanach '88. Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Bp. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1988-2/> (letöltés: 2022. 05. 02.)

¹¹² ÁBTL 3.1.9. V-127612/a.; ÁBTL 3.1.9. V-127612/17a.

- Gyarmati György 2010: A Rákosi-korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1956–1956. MTA doktori értekezés. Vác–Pécs.
- Izsák Lajos 1995: Rákosi-rendszer (1948 ősze–1956 nyara). *Történelmi Szemle*, 1995. 37. évf., 1. sz. 51–67.
- Szerencsés Károly 1997: A nemzeti demokráciáért. Sulyok Dezső 1897–1997. Pápa. <http://mek.niif.hu/02100/02189/02189.htm#43> (letöltés: 2022. 05. 05.)
- Turbucz Péter 2021: Bevezetés Alexander Bernát Tragédia-értelmezéseibe. A peregrinációtól a Kisfaludy Társaságig 1871–1899. In: Máté Zsuzsanna – Varga Emőke (szerk.): XXVIII. Madách Szimpózium. Madách Irodalmi Társaság, Szeged–Balassagyarmat.